

De onderzoekende houding van universitaire en reguliere pabostudenten*

Jan Baan**

Op de universitaire pabo van de Vrije Universiteit Amsterdam worden studenten opgeleid als onderzoekende leerkracht. Om de meerwaarde van de universitaire pabo te onderzoeken, is gekeken naar de onderzoekende houding van studenten. Het verschil tussen de universitaire en de reguliere pabo is onderzocht door analyse van lesmateriaal en een enquête onder 260 studenten. Het blijkt dat op de universitaire pabo meer gewerkt wordt aan competenties met betrekking tot het uitvoeren van onderzoek, vooral gericht op kwantitatief onderzoek. Op de reguliere pabo wordt meer aandacht besteed aan kleinschalig praktijkgericht onderzoek. Uit de enquête blijkt dat de universitaire studenten hoger scoren op de totaalscore van de competenties met betrekking tot een onderzoekende houding (Jacobi & Van de Rijst, 2010). Ook scoren deze studenten hoger op de kerncompetentie 'kritisch willen zijn'. Op de vijf overige kerncompetenties blijken studenten niet te verschillen. Bijna alle universitaire en reguliere studenten blijken als leerkracht te willen werken. Geconcludeerd wordt dat de kritische houding van universitaire pabostudenten kan bijdragen aan de verbetering van de kwaliteit van het basisonderwijs voor nu en in de toekomst.

Inleiding

Onze kennismaatschappij is volop in ontwikkeling. Het is moeilijk te voorspellen welke kennis en vaardigheden leerlingen over twintig jaar nodig zullen hebben. Het onderwijs moet daarom continu aangepast worden aan de ontwikkelingen in de maatschappij (Ros, 2009; Windmuller, 2012). Dit vraagt om leerkrachten met een reflectieve, onderzoekende houding. Van hen wordt verwacht dat ze beschikken over excellente vak kennis, kunnen differentiëren in het lesgeven en kunnen inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen. Leerkrachten moeten worden opgeleid als professionals die zich hun leven lang blijven ontwikkelen. Ook zullen zij een actieve rol moeten krijgen in de ontwikkeling van hun vakgebied (Onderwijsraad, 2013; Windmuller, 2012). Om dit mogelijk te maken, is het allereerst van groot belang dat leerkrachten op de hoogte zijn van ontwikkelingen in onderzoek. Toch wordt in het onderwijs weinig gebruik gemaakt van kennis uit onderzoek (Broekkamp & Van Hout-Wolters, 2006; Hattie, 2009; Korthagen,

* Dit artikel is voortgekomen uit de masterthesis voor de opleiding onderwijspedagogiek aan de Vrije Universiteit onder begeleiding van prof. dr. B. van Oers en drs. J.M.C. Aalberts.

** Drs. J. Baan is werkzaam als leerkracht op basisschool Onze Wereld en als academisch opleider voor stichting Bijzonderwijs. Tevens is hij bestuursvoorzitter van de vereniging van Meesterschappers. j.baan@bijzonderwijs.nl

Loughran, & Russell, 2006). Uit onderzoek van Gore en Gitlin (2004) blijkt dat veel leerkrachten van mening zijn dat het onderzoek ontoegankelijk, irrelevant en ongelooftwaardig is. In hun onderzoek wordt het belang van betrokkenheid en samenwerking met leerkrachten besproken. Ook Dana en Yendol-Hoppey (2009) beschrijven dat leerkrachten niet meer gezien kunnen worden als uitvoerder van onderzoeksbevindingen. Zij beschrijven het belang van 'teacher inquiry' of 'action research' waarbij de theorie gebaseerd is op onderzoek vanuit de onderwijspraktijk en leerkrachten een essentiële rol hebben in het onderzoeksproces. Leerkrachten moeten dus niet alleen op de hoogte zijn van onderzoeksontwikkelingen, zij moeten daar ook aan kunnen bijdragen en meewerken. Om leerkrachten hiertoe te stimuleren is het belangrijk te kijken naar de opleiding van leerkrachten (Dana & Yendol-Hoppey, 2009; Gore & Gitlin, 2004). Het is van belang dat in de opleiding gewerkt wordt aan de onderzoekende houding van de leerkrachten. Studenten met een onderzoekende houding staan positiever ten opzichte van onderzoek en zijn meer geneigd om onderzoek in het werk te gebruiken (Nedermeijer & Pilot, 2000). In 2008 is een aantal universitaire opleidingen tot leerkracht basisonderwijs gestart. Deze universitaire pabo's zijn gericht op het opleiden van leerkrachten die zich onderscheiden door theoretische kennis en door vaardigheden met betrekking tot onderzoek (Van der Wal-Maris, Geldens, & Beijgaard, 2012). In deze opleidingen wordt een pabodiploma en een universitair bachelordiploma behaald (ALPO, 2010). In het hier beschreven onderzoek is gekeken naar de onderzoekende houding van reguliere en universitaire pabostudenten en de condities die nodig zijn om deze houding te ontwikkelen. De resultaten uit dit onderzoek kunnen gebruikt worden voor de evaluatie van de universitaire pabo van de Vrije Universiteit Amsterdam en voor de verdere ontwikkeling van het curriculum met betrekking tot onderzoek op zowel universitaire als reguliere pabo's.

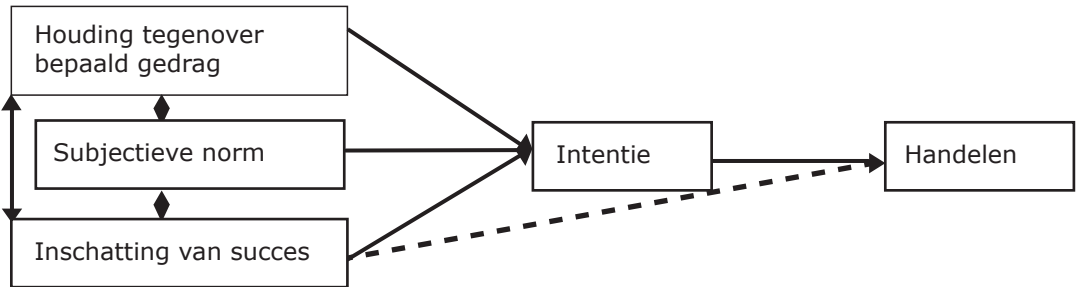
Theoretisch kader

Wat wordt bedoeld met houding?

In psychologisch onderzoek wordt meestal de term attitude gebruikt; deze term is nauw verwant aan het begrip houding (Van der Rijst, 2009). Houding heeft een evaluatief karakter en hoeft niet stabiel te zijn, maar kan onder bepaalde omstandigheden veranderen (Ajzen & Madden, 1986; Albarracin, Johnson, Zanna, & Tarcan Kumklale, 2005; Fabrigar, MacDonnald, & Wegener, 2005). In dit onderzoek wordt aangesloten bij de definitie van Van der Rijst (2009, p. 3): Houding is een "aangeleerde en veranderbare neiging tot bepaald gedrag".

Hoe kan een houding beïnvloed worden?

De 'theory of planned behaviour' (Ajzen & Madden, 1986) is een theorie die gebruikt kan worden bij het voorspellen van gedrag van mensen. De theorie gaat uit van een aantal factoren die hierbij van belang zijn (figuur 1).

Figuur 1 *Theory of planned behaviour (vrij vertaald uit Ajzen en Madden 1986)*

In figuur 1 wordt duidelijk dat de inschatting van succes en de subjectieve norm een rol spelen bij het beïnvloeden van een houding. De inschatting van succes staat voor de relevante kennis en vaardigheden die iemand denkt te bezitten (Ajzen & Madden, 1986). De subjectieve norm heeft te maken met het gedrag van een persoon dat door zijn of haar omgeving verwacht wordt en de verwachte reactie van de omgeving op bepaald gedrag (Ajzen & Fishbein, 2005). Vanuit deze theorie kan een aantal veronderstellingen gedaan worden die van belang zijn bij het ontstaan van een onderzoekende houding. Om de inschatting van succes in uitvoering en gebruik van onderzoek te vergroten, is het van belang dat studenten over onderzoeksvaardigheden beschikken. Daarnaast is het belangrijk dat de omgeving een onderzoekende houding hoog waardeert en zelf ook onderzoek uitvoert. Deze veronderstelling wordt ondersteund door Jenkins, Blackman, Lindsay en Paton-Saltzberg (1998). Zij beschrijven dat de vaardigheden van docenten met betrekking tot onderzoek van invloed zijn op succes in de uitvoering van onderzoek door studenten. Daarnaast laten zij zien dat de motivatie van studenten met betrekking tot onderzoek samenhangt met de houding van de docenten tegenover onderzoek.

Competenties met betrekking tot onderzoek

In de 'kerncompetenties wetenschappelijk onderzoek' hebben Jacobi en Van der Rijst (2010) het begrip 'academische vorming' beschreven in kerncompetenties en bijbehorende competenties (zie tabel 1). Deze competenties zijn per leerjaar uitgewerkt op de volgende onderdelen:

- a algemene wetenschappelijke vorming;
- b vorming met betrekking tot het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek;
- c de vorming van een wetenschappelijk onderzoekende houding;
- d vorming met betrekking tot presenteren en samenwerken.

Tabel 1 Voorbeeld van de uitwerking van een van de kerncompetenties met betrekking tot het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek in verschillende competenties (de vetgedrukte competenties zijn voor dit onderzoek geselecteerd)

Kern competentie	Propedeuse	BA2	BA3	MA
Het kunnen formuleren van probleemstellingen en hypothesen	Het opstellen van een eenvoudige probleemstelling Het beoordelen van formulering van bestaande probleemstellingen	Het zelfstandig opstellen van een eenvoudige probleemstelling bijvoorbeeld naar aanleiding van aanbevelingen uit eerder onderzoek	Het zelfstandig opstellen van een originele probleemstelling Ingewikkelde problemen opdelen in deelproblemen en nieuw origineel probleemstelling formuleren voor onderzoek	Het zelfstandig opstellen van een originele probleemstelling dat getuigt van kritisch inzicht in vakwetenschappelijke kennis en methoden en hun grondslagen
	Ingewikkelde problemen opdelen in deelproblemen	Het beoordelen van probleemstellingen van medestudenten		

De competenties met betrekking tot het uitvoeren van onderzoek zullen in dit onderzoek gebruikt worden om verschillen tussen de reguliere pabo's en de universitaire pabo te onderzoeken. Daarnaast zal gekeken worden naar de manier waarop onderzoek verweven is in het onderwijs. Studenten blijken beter gemotiveerd wanneer docenten de uitvoering van hun eigen onderzoek in het onderwijs verweven en wanneer studenten al vroeg in de opleiding actief betrokken worden bij het onderzoek (Jenkins, Breen, & Lindsay, 2003; Healey 2005). Tevens is het van belang dat het onderwijs aansluit op de beroepspraktijk (Nedermeijer & Pilot, 2000).

Competenties met betrekking tot een onderzoekende houding

Van der Rijst en Jacobi (2010) hebben een wetenschappelijk onderzoekende houding in een zestal kerncompetenties beschreven:

- 1 kritisch willen zijn;
- 2 willen delen;
- 3 willen weten en willen begrijpen;
- 4 willen doorzetten;
- 5 willen innoveren;
- 6 willen nemen van verantwoordelijkheid.

Deze kerncompetenties zullen gebruikt worden om verschillen tussen studenten te onderzoeken. Deze competenties kunnen bijdragen aan de inschatting van succes in het gebruik en de uitvoering van onderzoek.

Vraagstelling

De volgende vragen staan centraal:

- Wat is het verschil in de manier waarop gewerkt wordt aan het creëren van een onderzoekende houding binnen de reguliere en de universitaire pabo?
  - Wat is het verschil in vakinhouden en leerdoelen met betrekking tot het uitvoeren van onderzoek?
  - Wat is het verschil in het gebruik van onderzoek vanuit de instelling in het curriculum?
- Wat is bij studenten het verschil in de zes aspecten van onderzoekende houding?

Verwachtingen

De volgende verwachtingen staan centraal:

- Door de invoering van lectoraten blijkt dat er steeds meer aandacht besteed wordt aan onderzoek op pabo's (Bakx, Breteler, Diepstraten, & Copic, 2009; Onderwijsraad, 2013; Windmuller, 2012). De verwachting is dat er op zowel de reguliere als de universitaire pabo aandacht is voor onderzoek. Op de reguliere pabo zal dit onderzoek meer gericht zijn op praktijkproblemen (Van der Wal-Maris, 2010; Nedermeijer & Pilot, 2000). Op de universitaire pabo wordt verwacht dat:
  - Meer kennis en kunde aangeleerd wordt om grensverleggend onderzoek te doen en nieuwe kennis te creëren (Nedermeijer & Pilot, 2000).

- Meer kennis wordt aangeboden op gebied van onderwijsontwikkeling, waarbij studenten naast praktijkgerelateerde en contextgebonden theorie, ook gebruik maken van wetenschappelijke theorie (Van der Wal-Maris, 2010).
- Studenten hun kennis vaker inzetten voor het uitvoeren van praktijkgerelateerd onderzoek (Van der Wal-Maris, 2010).
- Uit het eerste onderzoek naar universitaire pabostudenten (Van der Wal-Maris, Geldens, & Beijaard, 2012) blijkt dat deze studenten hogere verwachtingen hebben ten aanzien van het curriculum dat zich richt op onderzoek en innovatie en meer innovatiegerichte motieven hebben voor het volgen van de opleiding. Er wordt verwacht dat studenten in het huidige onderzoek over meer competenties zullen beschikken met betrekking tot een onderzoekende houding.

Methodie

Dit onderzoek zal zich richten op de universitaire pabo van de Vrije Universiteit Amsterdam. Deze opleiding wordt vormgegeven in samenwerking met Hogeschool Ipabo, Windesheim, Inholland en de Gereformeerde Hogeschool en draagt de naam PA2. Deze opleiding zal in dit onderzoek verder aangeduid worden als universitaire pabo. De hbo-pabo wordt aangeduid als reguliere pabo.

Onderzoek naar het curriculum van de verschillende opleidingen

In dit onderzoek zijn de curricula van de verschillende opleidingen vergeleken. Er is gekeken in hoeverre competenties met betrekking tot het uitvoeren van onderzoek (Jacobi & Van der Rijst, 2010) terugkomen in de verschillende opleidingen. Aan de opleidingen is gevraagd handleidingen op te sturen van vakken waarbij onderzoek een rol speelt. Dit waren per opleiding verschillende vakken, omdat er geen sprake is van een eenduidig curriculum op de opleidingen. Deze handleidingen werden vergeleken met de competenties. Bij de vergelijking is per opleiding genoteerd of aspecten van deze competenties in de leerdoelen en leerinhouden terugkomen, en ook is een beschrijving van het curriculum gemaakt. Deze informatie is ter validering naar de betreffende opleiding verstuurd en indien nodig aangepast. Om de hoeveelheid te versturen informatie te beperken, is gekozen het aantal competenties te verminderen. Hiervoor is een focusgroep van vier personen benaderd met de vraag per kerncompetentie de drie belangrijkste competenties aan te geven. De drie meest gekozen competenties zijn geselecteerd (als voorbeeld zie de vetgedrukte competenties in tabel 1). Ook zijn de beschrijvingen van het curriculum van de reguliere pabo's samengevat en naast die van de universitaire pabo geplaatst. Aan de hand van deze gegevens zijn overeenkomsten en verschillen tussen de universitaire pabo en de reguliere pabo weergegeven (tabel 3).

Onderzoek naar de onderzoekende houding van studenten

De competenties met betrekking tot een onderzoekende houding (Jacobi & Van der Rijst, 2010) zijn verwerkt in een enquête die afgenomen is onder 260 studenten. De kenmerken van de deelnemers zijn weergegeven in tabel 2.

Tabel 2 Kenmerken van deelnemers in percentages

Kenmerken	Regulier (n = 230)	Universitair (n = 30)
<i>Leeftijd</i>		
19	20	0
20	55	7
21	64	11
22	45	8
> 23	46	4
<i>Geslacht</i>		
Man/Vrouw	36/194	1/29
<i>Vooropleiding</i>		
Mbo	56	0
Havo	154	1
Vwo	20	29
Derdejaars	119	15
Vierdejaars	111	15

De competenties die meer dan één keer voorkwamen zijn verwijderd, dit resulteerde in 49 verschillende competenties verdeeld over de zes verschillende kerncompetenties. In de enquête zijn deze op willekeurige volgorde achter elkaar gezet. De enquête is aangevuld met een aantal kenmerken van de studenten (tabel 2). Om erachter te komen of de competenties van de studenten ook ten goede komen aan het onderwijs, is tevens gevraagd naar de wensen met betrekking tot werk na de studie. De studenten konden met 'ja of nee' aangeven of ze wel of niet aan de genoemde competenties voldoen. Van Beishuizen, Spelten en Van der Rijst (2012) hebben de competenties op deze manier eerder gebruikt. Van dit onderzoek zijn geen gegevens over de betrouwbaarheid bekend. De interne consistentie is berekend voor de totaalscore en de score op de zes verschillende kerncompetenties. Deze was 0.91 voor de totaalscore en varieerde tussen de 0.90 en 0.91 voor de verschillende schalen. De enquête is voor een groot deel tijdens colleges afgenomen. Een klein deel van de enquêtes (8%) is digitaal ingevuld. De universitaire en de reguliere studenten zijn vergeleken op een totaalscore van alle competenties en op deelscores voor de verschillende kerncompetenties. De totaalscores zijn vergeleken door middel van een onafhankelijke t-test. De verschillende deelscores zijn met behulp van een meervoudige variantieanalyse geanalyseerd.

Tabel 3 *Aantal competenties per kerncompetentie in het lesmateriaal van de opleidingen*

Kerncompetenties met betrekking tot het uitvoeren van onderzoek	Universitaire pabo	Reguliere pabo's
Het kunnen formuleren van probleemstellingen en hypothesen	3	2.5
Het kunnen opzetten van onderzoek en methode van onderzoeken	6	4.25
Het kunnen verzamelen van data	2	2
Het kunnen analyseren en interpreteren van data	3	0.25
Het rapporteren van onderzoeksresultaten	2	2
Totaal	16	11

Noot: de cijfers bij de reguliere pabo's staan voor het gemiddeld aantal keer dat de competenties voorkwamen op de vier pabo's.

Resultaten

Onderzoek naar het curriculum van de verschillende opleidingen

In dit onderdeel worden de resultaten uit de verkorte competentielijst en de beschrijvingen van het curriculum weergegeven.

- Competenties met betrekking tot het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek: voor de universitaire pabo en de vier reguliere pabo's is gekeken hoe vaak competenties per kerncompetentie voorkwamen. Een overzicht daarvan is te zien in tabel 3. Hierbij valt op dat er geen verschil is in het verzamelen en rapporteren van data, maar het grootste verschil te vinden is in het analyseren. De bijbehorende competenties hebben vooral te maken met het uitvoeren van statistische technieken.
- Universitaire pabo: binnen de opleiding is de leerlijn 'onderzoekende leerkracht' uitgewerkt. Vanaf het eerste studiejaar komen verschillende vakken voor waarbij onderzoek een belangrijke rol speelt. Bij twaalf vakken moeten onderzoeksgerelateerde opdrachten worden uitgevoerd. Hierbij wordt veel aandacht besteed aan het gebruik van wetenschappelijke literatuur en aan methoden van onderzoek vooral gericht op kwantitatief onderzoek. Ook komen andere vormen van onderzoek voor zoals het afnemen en analyseren van interviews.
- Reguliere pabo's: bij twee opleidingen is een leerlijn met betrekking tot onderzoek ontwikkeld. Hier wordt vanaf het tweede jaar aandacht besteed aan onderzoek. Bij de andere opleidingen komt dit vanaf het derde en vierde jaar aan bod. Bij alle opleidingen worden in drie à vier vakken onderzoeksgelateerde opdrachten uitgevoerd gericht op de eigen stageklas of stageschool. Er is veel aandacht voor het uitvoeren van kwalitatief onderzoek door

middel van interview en observatie. Kwantitatief onderzoek komt minder voor. Er wordt wel aandacht besteed aan het verkrijgen van kwantitatieve gegevens, maar er is slechts beperkte aandacht voor het analyseren.

- De manier waarop studenten betrokken worden bij het onderzoek van de opleiding.
  - Universitaire pabo: in vrijwel de meeste vakken wordt literatuur behandeld die afkomstig is van medewerkers van de universiteit waarbij ook regelmatig eigen onderzoek van de docent gebruikt wordt. Het onderzoek wordt vooral informerend gebruikt en studenten worden niet actief betrokken bij onderzoek dat door docenten uitgevoerd wordt.
  - Reguliere pabo's: er is binnen het curriculum weinig aandacht voor onderzoek dat vanuit de opleidingen uitgevoerd wordt. Studenten worden in de uitvoering van onderzoek wel begeleid door docenten die op een bepaald gebied gespecialiseerd zijn. Bij twee pabo's worden studenten ook begeleid door docenten die aan een lectoraat verbonden zijn. Bij de andere pabo's is deze samenwerking minder zichtbaar.
- De aansluiting bij het beroepsveld.
  - Universitaire pabo: de onderzoeksopdrachten zijn meestal wel gericht op situaties in de praktijk maar zijn vaak niet uitvoerbaar in stageklassen. Over het algemeen sluiten de opdrachten niet aan bij problemen binnen een school.
  - Reguliere pabo's: op alle pabo's zijn de onderzoeksvakken gericht op de praktijk. Bij drie pabo's worden de afstudeeronderwerpen gekozen in samenwerking met praktijkscholen. Alle onderzoeken worden uitgevoerd in de stageklassen of in de stageschool.

Onderzoek naar de onderzoekende houding van studenten

In dit onderdeel worden de resultaten uit de enquête weergegeven. Er is een totaalscore van alle competenties berekend en er zijn deelscores berekend voor de verschillende kerncompetenties. Hieruit blijkt dat de universitaire studenten op alle punten hoger scoren, behalve bij het willen nemen van verantwoordelijkheid.

De verdeling van scores blijkt scheef naar rechts te zijn verdeeld. De scheefheid voor de totaalscore blijkt echter niet lager dan -1 (scheefheid = -0.65 (0.15)). Bij verschillende deelscores behalve bij de deelscore kritisch willen zijn, blijkt de scheefheid wel lager dan -1 . In de analyses is daarom gebruik gemaakt van testen die, bij een grote steekproef, minder gevoelig zijn voor schending van de normaliteit (Pallant, 2007, p. 277). Een onafhankelijke T-toets is uitgevoerd om de totaalscore van universitaire en reguliere studenten te vergelijken. Hieruit bleek een significant verschil tussen reguliere studenten ($M = 39.91$, $SD = 6.23$) en universitaire studenten ($M = 43.37$, $SD = 4.29$), $t(43) = 3.91$, $p < .001$. Het effect ($d = 0.06$) bleek gemiddeld te zijn. Een meervoudige variantieanalyse is uitgevoerd om de verschillen in deelscores te analyseren (tabel 4). De afhankelijke variabelen waren de verschillende kerncompetenties. De onafhankelijke variabele was de opleiding, regulier of universitair. Er bleek een significant verschil op de

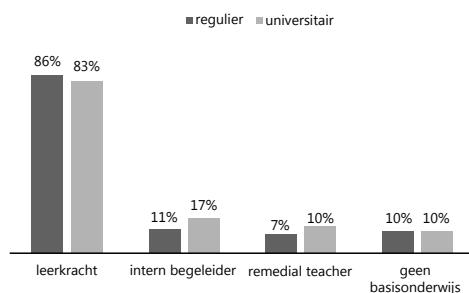
Tabel 4 Resultaten meervoudige variantieanalyse op deelscores van 260 studenten

Scores	Aantal items	Regulier Gem.	Universitair Gem.	F	p	d
Kritisch willen zijn	10	6.95 (.147)	8.80 (.407)*	18.190	> .000	0.066
Willen delen	9	8.13 (.067)	8.53 (.185)	4.185	.042	0.016
Willen weten en willen begrijpen	9	7.38 (.117)	8.07 (.323)	3.974	.047	0.015
Willen doorzetten	8	6.41 (.104)	6.87 (.288)	2.240	.136	0.009
Willen innoveren	7	5.78 (.098)	6.07 (.271)	.974	.325	0.004
Willen nemen van verantwoordelijkheid	6	5.25 (.066)	5.03 (.183)	1.260	.263	0.005

* $p = .008$, de overschrijdingswaarde is gecorrigeerd met de Bonferroni-correctiemethode

combinatie van deelscores, $F(6, 253) = 5.02$, $p < .001$. Wilks Lambda is 0.89; partiële eta-kwadraat is 0.11. De resultaten voor de kerncompetenties zijn apart geanalyseerd met een gecorrigeerde alfa-waarde door middel van de Bonferroni-methode, $p = 0.008$. Na deze correctie bleek alleen het verschil in de kerncompetentie 'kritisch willen zijn' significant te zijn, $F(1, 258) = 18.19$, $p < .001$ partiële eta-kwadraat = 0.07. Hieruit bleek dat universitaire studenten hoger scoorden ($M = 8.8$, $SD = 0.041$) dan reguliere studenten ($M = 6.95$, $SD = 0.15$). Het gaat echter wel om een zwak effect.

Naast deze competenties is gevraagd naar verwachtingen van studenten na afronding van de studie (figuur 2). Hieruit blijkt dat een groot deel van de reguliere en universitaire studenten als leerkracht aan het werk wil. Uit deze cijfers blijken geen grote verschillen tussen reguliere en universitaire studenten.

Figuur 2 Wensen met betrekking tot werk na studie van 230 regulier en 30 universitaire pabostudenten

Discussie

Antwoord op onderzoeksvragen

- Wat is het verschil in de manier waarop gewerkt wordt aan het creëren van een onderzoekende houding binnen de reguliere en de universitaire pabo?

Uit dit onderzoek blijkt dat zowel op de reguliere als op de universitaire pabo aandacht is voor onderzoek (Windmuller, 2012; Bakx, Breteler, Diepstraten, & Copic 2009; Onderwijsraad, 2013). Wel blijkt dat op de universiteit bij meer vakken aandacht is voor onderzoek, het gaat dan vooral om kwantitatief onderzoek. Er wordt meer aandacht besteed aan het analyseren van data en het zoeken naar statistische significantie. Op de universitaire pabo wordt ook meer vanuit wetenschappelijke literatuur gewerkt, maar er is minder aandacht voor praktijkgerelateerd onderzoek (Van der Wal-Maris, 2010). Dit in tegenstelling tot het onderzoek dat op de reguliere pabo aan bod komt. Bij het gebruik van onderzoek in het curriculum lijkt bij de reguliere pabo's duidelijk te worden dat onderzoek vanuit de lectoraten nog geen onderdeel is geworden van het curriculum. Wel worden studenten begeleid door docenten die vaak verbonden zijn aan een lectoraat. Op de universiteit komt het eigen wetenschappelijk onderzoek meer terug in het curriculum, maar het blijft vooral bij het geven van informatie over dit onderzoek. Er moet opgemerkt worden dat de informatie uit het curriculum van de reguliere pabo's gebaseerd is op een samenvatting van de competentielijst en de beschrijvingen van de vier pabo's. De informatie kan dus niet naar een van de afzonderlijke pabo's teruggekoppeld worden, maar geldt als een algemene beschrijving.

- Wat is bij studenten het verschil in de zes aspecten van een onderzoekende houding?

Studenten van de universitaire pabo scoren significant hoger op de totaalscore van de competenties met betrekking tot een onderzoekende houding en op de deelscore van de kerncompetentie 'kritisch willen zijn'. Bij de andere kerncompetenties zijn, in tegenstelling tot verwachtingen vanuit het onderzoek van Van der Wal-Maris, Geldens en Beijaard (2012), geen significante verschillen gevonden. De oorzaak hiervan zal deels kunnen liggen aan de manier van onderzoek. Er is gekozen voor een enquête met een dichotome antwoordmogelijkheid (ja, nee). De score bij beide groepen studenten bleek scheef naar rechts verdeeld. Op de kerncompetenties waarbij de scheefheid groter was dan -1 blijkt het verschil tussen reguliere en universitaire pabostudenten niet significant. Bij de totaalscore en de kerncompetentie met betrekking tot een kritische houding bleek de scheefheid kleiner dan -1 en was het verschil wel significant. Tevens is het van belang te vermelden dat bij aanvang van de studie universitaire pabostudenten hogere verwachtingen hebben ten aanzien van het curriculum dat zich richt op onderzoek en innovatie en meer innovatiegerichte motieven hebben voor het volgen van de opleiding (Van der Wal-Maris, Geldens, & Beijaard, 2012). Het is mogelijk dat deze instroomverschillen tussen studenten bijdragen aan de onderzoekende houding.

Vervolgonderzoek

De informatie uit dit onderzoek kan gebruikt worden voor onderzoek naar de onderzoekende houding van studenten. Het is van belang dat de competenties van Van der Rijst en Jacobi (2010) verder uitgewerkt worden als geschikt instrument voor het onderzoeken van studenten. Ook is een aantal zaken van belang voor de evaluatie van de universitaire pabo van de Vrije Universiteit Amsterdam. In de adviesaanvraag (NVAO, 2010) voor de opleiding blijkt dat een duidelijke beschrijving gemaakt is van de competenties voor een wetenschappelijk innovatieve leerkracht. In de praktijk blijkt dat het onderwijs nog weinig aangepast is aan de competenties die studenten nodig hebben om onderzoek in de klas uit te voeren. Het is van groot belang dat er meer afstemming is tussen de universiteit, de pabo's en de stagescholen. De resultaten uit dit onderzoek zijn niet zonder meer generaliseerbaar naar andere universitaire pabo's of reguliere pabo's. De opleidingen worden namelijk niet allemaal op dezelfde manier georganiseerd. Het is wel van belang dat op meer universitaire pabo's onderzoek gedaan wordt naar het curriculum en de onderzoekende houding van studenten.

Eindconclusie

Nu de eerste studenten van de universitaire pabo van de Vrije Universiteit Amsterdam afgestudeerd zijn, is het van groot belang te weten wat deze studenten voor het onderwijs kunnen betekenen. Het is allereerst van belang dat een overgrote meerderheid van universitaire pabostudenten, net als de reguliere pabostudenten, als leerkracht of op een andere manier in het basisonderwijs wil gaan werken. De hoge inschatting van succes op de competenties met betrekking tot een onderzoekende houding wijst volgens 'theory of planned behaviour' (Ajzen & Madden, 1986) op de intentie om onderzoek ook in het handelen toe te passen. Deze studenten zullen niet slechts uitvoerder van onderzoeksresultaten zijn, maar zullen zelf een actieve rol nemen in het onderzoeksproces (Dana & Yendol-Hoppey, 2009). De meerwaarde van de universitaire studenten zit vooral in het feit dat deze studenten opgeleid zijn om goed onderzoek uit te voeren vanuit een wetenschappelijke theorie. Het blijkt dat deze studenten over meer kennis en vaardigheden beschikken om onderzoek uit te voeren door middel van betrouwbare onderzoeksmethodes. Universitaire pabostudenten kunnen zo bijdragen aan het ontwikkelen van nieuwe kennis en kunnen vanuit de praktijk grensverleggend onderzoek uitvoeren (Van der Wal-Maris, 2010, Dana & Yendol-Hoppey, 2009). De kritische houding kan ervoor zorgen dat deze toekomstige leerkrachten vanuit wetenschappelijke en praktische kennis het onderwijsonderzoek en het onderwijsproces kunnen beoordelen. Deze houding draagt bij aan persoonlijke professionaliteit en stelt leerkrachten in staat om het onderwijs steeds kritisch te evalueren en aan te laten sluiten bij de maatschappelijke veranderingen (Onderwijsraad, 2013). Ook kan het bijdragen aan een professionele en onderzoekende cultuur in een school waarbij leerkrachten het eigen werk en het werk van collega's kritisch kunnen beoordelen (Van der Rijst, 2009). In de komende jaren zal blijken hoe de universitaire pabostudenten hun academische vaardigheden kunnen toepassen in de praktijk. Het kan voor het onderwijs van grote waarde zijn dat deze studenten de mogelijkheid krijgen om naast het les-

geven onderzoek uit te kunnen voeren. Ze zullen een voortrekkersrol moeten nemen om als onderzoekende leerkracht het onderwijs vorm te geven. Er kan samengewerkt worden met onderzoekers vanuit universiteiten en lectoraten om theoretische kennis te koppelen aan de praktijk (Dana & Yendol-Hoppey, 2009; Gore & Gitlin, 2004; Onderwijsraad, 2013). Deze ontwikkelingen kunnen ervoor zorgen dat het onderwijs wordt ontwikkeld, aangepast en bijgesteld aan de eisen die vanuit de maatschappij gesteld zullen worden. Op deze manier wordt een bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van goed onderwijs voor nu en in de toekomst.

Referenties

- Ajzen, I., & Fishbein, M. (2005). The Influence of Attitudes on Behavior. In D. Albarracin, B. Johnson, & M. Zanna (red.), *The handbook of attitudes* (pp. 173-223). Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Ajzen, I., & Madden, T.J. (1986). Prediction of Goal-Directed Behavior: Attitudes, Intentions and Perceived Behavioral Control. *Journal of Experimental Social Psychology*, 22, 453-474.
- Albarracin, D., Johnson, B.T., Zanna, M.P., & Tarcan Kumklale, G.T. (2005). Attitudes: Introduction and Scope. In D. Albarracin, B. Johnson, & M. Zanna (red.), *The handbook of attitudes* (pp. 3-21). Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Academische Lerarenopleiding Primair Onderwijs. (2010) *Academische/Universitaire pabo*. Geraadpleegd op 11 maart 2013 via <http://educatie-en-school.infonu.nl/diversen/61330-academischeuniversitaire-pabo-alpo.html>.
- Bakx, A., Breteler, H., Diepstraten, I., & Copic, J. (2009). Onderzoek pabo-studenten verankerd in curriculum: Succesfactoren en keerzijden. *Tijdschrift voor lerarenopleiders*, 30(1), 28-35.
- Broekkamp, H., & Van Hout-Wolters, B. (2006). *De kloof tussen onderwijsonderzoek en onderwijspraktijk*. Amsterdam: Vossiuspers UvA.
- Commissie Dijsselbloem (2008). *Tijd voor onderwijs*. Den Haag: in opdracht van Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- Commissie Rinnooy Kan (2007). *LeerKracht. Advies van de Commissie Leraren*. Den Haag: in opdracht van Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- Dana, N. F., & Yendol-Hoppey D. (2009). *The reflective Educator's Guide to Classroom Research: Learning to Teach and Teaching to Learn to Participationer inquiry*. Thousand Oaks, CA: Corwin.
- Fabrigar, L.R., MacDonnald, T.K., & Wegener, D.T. (2005). The Structure of Attitudes. In D. Albarracin, B. Johnson, & M. Zanna (red.), *The handbook of attitudes* (pp. 79-125). Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Gore, J.M., & Gitlin, A.D. (2004). [Re]Visoning the academic-teacher divide: Power and knowledge in the educational community. *Teachers and Teaching: Theory and practice*, 10, 35-58.
- Hattie, J. (2009). *Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. London: Taylor & Francis.
- Healey, M. (2005). Linking research and teaching: Exploring disciplinary spaces and the role of inquiry-based learning. In R. Barnett, (Red.), *Reshaping the University: New Relationships between Research, Scholarship and Teaching* (pp. 67-78). Maidenhead: McGraw-Hill/Open University Press.

- Jacobi, R.K., & Van der Rijst, R. (2010). *Verwevenheid van onderzoek en onderwijs aan de Universiteit Leiden: Ontwerpprincipes voor curricula*. Op 18 juni 2012 geraadpleegd via <https://openaccess.leidenuniv.nl/handle/1887/16326>.
- Jenkins, A., Breen, R., & Lindsay, R. (2003). *Reshaping teaching in higher education: Linking teaching with research*. Londen: Kogan Page Limited.
- Jenkins, A., Blackman, T., Lindsay, R., & Paton-Saltzberg, R. (1998). Teaching and research: student perspectives and policy implications. *Studies in Higher Education*, 23(2), 127-141.
- Korthagen, F.A.J., Loughran, J.J., & Russell, T. (2006). Developing fundamental principles for teacher education programs and practices. *Teaching and Teacher Education*, 22, 1020-1041.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2011). *Leraar 2020 – een krachtig beroep!* Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- Nedermeijer, J., & Pilot, A. (2000). *Beroepscompetenties en academische vorming in het hoger onderwijs*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (2010). *NVAO adviesaanvraag nieuw traject*. Op te vragen via de Vrije Universiteit Amsterdam.
- Onderwijsraad (2013). *Leraar zijn – Meer oog voor persoonlijke professionaliteit*. Den Haag: Onderwijsraad.
- Pallant, J. (2007). *SPSS survival manual: A step by step guide to data analysis using SPSS version 15*. Maidenhead: Open University Press.
- Ros, A. (2009). Is ons onderwijs nog up-to-date? In A. Ros, R. Timmermans, J. van der Hoeven & M. Vermeulen (red.), *Leren en laten leren. Ontwerpen van leeractiviteiten voor leerlingen en docenten* (pp. 11-19). Alphen aan den Rijn: Kluwer.
- Van Beishuizen, Y., Spelten, E., & Van der Rijst, R. (2012). Professionaliteit van docenten: academische houding in het hbo. *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs*, 30 (4), 245-258.
- Van der Rijst, R. (2009). *Aspecten van een wetenschappelijke onderzoekende houding* (Promotie publicatie, ICLON, Universiteit Leiden). Op 20 juni 2012 geraadpleegd via <http://www.ecent.nl/servlet/supportBinaryFiles?referenceId=10&supportId=2000>
- Van der Wal-Maris, S.J. (2010). *Van excellente student tot excellente leerkracht: Een studie naar de ontwikkeling van het leerpatroon van studenten die kiezen voor een academisch opleidingstraject tot leraar basisonderwijs in relatie tot de inrichting van de leeromgeving*. Op 13 juni 2012 geraadpleegd via <http://www.kempel.nl/Lectoraat/Projecten/Pages/Default.aspx>
- Van der Wal-Maris, S.J., Geldens, J.J.M., & Beijaard D. (2012). Motieven, verwachtingen, leerconcepties en leeroriëntaties van reguliere en academische studenten aan lerarenopleidingen basisonderwijs bij aanvang van de studie. *Pedagogische Studiën*, 89(5), 255-271.
- Windmuller, I. (2012). *Versterking van de professionaliteit van de leraar basisonderwijs*. Op 3 februari 2013 geraadpleegd via <http://www.ou.nl/documents/14300/11e99a7c-383e-4a3e-a391-4cca12a37675>